

РЕЦЕНЗИИ И ОТЗИВИ

ИЗВЕСТИЯ НА ГЕОГРАФСКИЯ ИНСТИТУТ ПРИ БАН, ОТДЕЛЕНИЕ ЗА ГЕОЛОГИЧЕСКИ И ГЕОГРАФСКИ НАУКИ, том VII, София, 1963 г.

През 20-годишния период от социалистическата революция у нас се оформи ново научно средище за българските географски науки — Географският институт при БАН. За сравнително краткия период на съществуване научните сътрудници на института отчитат редица важни постижения. Главните научни приноси са отпечатани в поредица от известия на Географския институт при БАН.

Най-нов е том VII, в който са поместени статии с твърде интересни проблеми из различните клонове на географските науки. Съдържанието му е разпределено в 9 научни работи, от които 6 по геоморфоложки и 3 по икономгеографски проблеми. От тях 5 са на наши специалисти и 4 на чуждестранни гости на Географския институт през 1962 г.

Първата статия е много навременна и с нови геоморфоложки и геоложки данни. Тя е дело на съветския специалист по брегова морфология П. В. Фьодоров, озаглавена *„Към въпроса за корелацията на четвъртичните наслаги по българското черноморско крайбрежие с терасите по кримско-кавказкия бряг и Средиземно море“*, стр. 5—16.

Тя отразява резултатите от теренните проучвания на автора по нашето крайбрежие и определената от него възраст на някои от терасите посредством открити вкаменелости: на 4—5-метровата тераса като новочерноморска, на 12—14 м като ранокарангатска и на 22—25 м като къснокарангатска (тирен II).

Съществено значение имат изводите му, че както в хипсометрично, така и в биостратиграфско отношение има пълно съответствие между терасите по съветското и нашето крайбрежие. От друга страна, той установява корелация на тези тераси с терасите от Средиземноморието и от долното течение на р. Дунав.

Авторът разглежда много важни геоморфоложки проблеми, свързани с развитието на релефа през кватернера в нашата страна. Това даде повод да се предвидят през близките години комплексни българо-съветски геоморфоложки проучвания на нашето черноморско крайбрежие.

Втората статия е на чехословашкия геоморфолог Я. Демек на тема *„Към съвременното състояние на геоморфоложкото картиране в Чехословакия“*, стр. 17—26.

След няколкогодишна усилена работа е завършена геоморфоложката карта на Чехословакия в М 1:500 000. Тя съдържа 15 типа ерозионно-денудационен релеф, 6 типа акумулационен релеф и 23 вида единични форми. Започната е разработката на нова геоморфоложка карта в М 1:200 000 и се правят опити за едромашабно картиране в М 1:50 000 и 1:25 000, за която цел се налагат много подробни теренни изследвания и лабораторни разработки.

Много от преценките, направени от автора, могат да послужат за подобряване и ускоряване подготовката на средномашабното геоморфоложко картиране на нашата страна.

Третата статия е на друг чехословашки геоморфолог Я. Линхарт на тема *1. „Язовирите в Чехословакия и геоморфоложкото изследване на техните брегове“*, стр. 27—32.

Големите нужди от вода за битови и промишлени цели налагат бързо изграждане на язовири в ЧССР. До 1945 г. язовирите в страната са били 37 с общ обем 290 млн м³ вода, обаче към 1970 г. те ще станат 88 с общ обем 4 млрд. м³ вода. Въз основа на подробното проучване на бреговата морфология на редица язовири авторът е разработил прогноза за тяхното развитие, която улеснява строителството в близките им окрестности.

Някои от поставените от автора въпроси важат и за нашата страна, в която в още по-голяма степен е застъпено язовирироуването. Те ще помогнат на нашите геоморфолози също да оказват ценно съдействие при определяне прогнозата на развитие на язовирите както в началния, така и в завършения стадий на язовирироуването.

Четвъртата статия е на трети чехословашки геоморфолог В. Панош на тема „Преглед върху разпространението и геоморфоложкото развитие на карста в Чехословакия“, стр. 33—48, с три скици.

Поради широкото разкритие на карбонатни скали карстовите области в ЧССР заемат около 1710 кв. км площ. Те са установени както в Чешкия масив върху протерозойски и палеозойски варовици, така и по изток в Карпатите върху варовици с мезозойска възраст. Окаряването на двете области е диференцирано по време и по място, но е било свързано с общото развитие на релефа и видоизменявано от тектонски и климатични причини. Голямо значение има морфоложкия анализ на фосилните карстови форми. Той улеснява реконструкцията на първоначалната морфография и разрешаването на регионални геоморфоложки и палеоморфоложки проблеми.

Поради по-широко разпространението карстови местности у нас и по-интензивно проявеното окаряване застъпените от автора гледища ще изиграят важна роля за изясняване някои становища и методи на изследвания сред нашите геоморфолози.

Шестата статия е колективна на нашите геоморфолози Ж. Гълъбов и К. Мишев на тема „Тектонски деформации на плиоценските повърхнини по северната ограда на Тракийската алувиална низина, западно от р. Стряма“, стр. 49—71, с 5 профила и 1 карта.

Авторите изясняват редица палеотектонски и палеоморфоложки въпроси чрез проследяване на ерозионно-денудационните и полифациални повърхнини в проучваната област. Това е ценен принос в геоморфоложките проучвания у нас, който осветлява морфогенезиса на преходната ивица между Същинска Средна гора и Горнотракийската низина.

Авторите установяват следи от понтийска ерозионно-денудационна повърхнина на 750—800 м височина, от старолевантийска ерозионно-денудационна повърхнина на 500—550 м и една младолевантийска полифациална повърхнина с ерозионно-денудационна фация на 350—450 м, с абразивна фация на 300—350 м и с акумулационна фация на 250—300 м височина.

Денивелациите на тези повърхнини са обусловени от проявите на неотектонските движения през плиоцена и кватернара. Те имат характер на хомоклинални денивелации, усложнени от разседи и вълнови неотектонски форми. Тяхната активна проява се доказва с голямата сеизмичност в Горнотракийската низина и посредством данните от повторните нивелации.

Въпреки че авторите обстойно проследяват морфогенезиса на заравнените повърхнини, те правят сравнително бегли геоморфоложки характеристики на определени типове релеф. Такива пропуски личат при абразионния и флувиалния релеф, а някои типове релеф въобще не са разгледани, като гравитационния, антропогенния, въпреки че всички заедно се намират в тясна зависимост от тектонските деформации на плиоценските повърхнини. Вследствие на ярко изразеното разнообразие в литологията на проучваната област авторите трябваше да изяснят по-добре влиянието ѝ върху морфогенезиса на остатъчните височини и заравнените повърхнини.

В приложената геоморфоложка карта са отразени само най-едрият елементи на релефа, а мащабът позволява да се нанесат и някои други генетични типове релеф и единични форми.

Шестата статия е също колективна на нашите геоморфолози П.в. Михайлов и И. Иванов на тема „Геоморфоложка подялба на Пиринското подножие и долината на р. Струма между р. Шашка и р. Мелнишка с оглед проявата на ерозията“, стр. 73—89, с 1 карта.

Това е ценен опит у нас за геоморфоложко райониране с определена практическа насоченост на една област от 245 кв. км. Въз основа на конкретни теренни проучвания и картометрични данни се установяват 3 морфоложки единици и 10 по-малки таксономически единици с различна степен на интензивност на ерозията. Тя варира от 1,8‰ при Струмската долина до 65‰ към Пиринския склон. Морфоложките особености на проучените единици са резултат от диференцираната проява на ерозионните процеси, отразени в релефа главно чрез развитието на долинната мрежа.

Научната стойност на работата щеше да бъде още по-голяма, ако авторите по-задълбочено бяха разгледали ерозионните процеси във взаимодействие с неотектонските и съвременните движения на Пирин планина, подножието на планината и Струмската долина. Същевременно слабост в работата е, че авторите не вземат под внимание влиянието на субтропичните климатични белези на този район от нашата страна и не оценяват дейността на човешкото общество през различните обществено-икономически формации върху характера на ерозионните явления.

Седмата статия е икономгеографска от Т. Йорданов на тема „Икономгеографски проблеми на селското стопанство в Пазарджишко-Пловдивското поле и оградните му земи“, стр. 91—181, с 3 климатични и 4 икономгеографски карти.

Тя представлява важен принос в отрасловата икономическа география на един първостепенен район с интензивно селско стопанство в нашата родина. Авторът обстойно разглежда закономерностите, от които зависят развитието, географското разпространение, специализацията и структурата на селското стопанство в проучвания район, който заема 6870 кв. км площ. Той се спира и върху някои основни природни, агротехнически и икономически условия.

Авторът успешно прилага балансовия метод при икономгеографските проучвания. Той предлага след цялостен анализ на изобилен разнороден статистически материал конкретни мероприятия, които ще способствуват за планомерното и пропорционалното развитие на селското стопанство в проучвания район при увеличен добив и ниска себестойност на продукцията.

Макар и да прилага успешно балансовия метод, авторът допуска много често едностранчива оценка на транспортните средства, подценява политико-административните фактори и трудовите навици на местното население. По-голяма стойност щяха да имат приложените икономгеографски карти, ако в тях бяха включени повече количествени и качествени показатели, а същевременно трябваше да има по-голям брой икономгеографски карти с комплексен характер.

Осмата статия е също икономгеографска, колективна, от И. Пенков и Й. Белчева на тема „По въпроса за снабдяването на Маданска минен басейн със зеленчуци, плодове и мляко“, стр. 183—199.

Това е ценен опит на специално икономгеографско изследване, тясно свързано с практическо разрешаване на проблемата за установяване на снабдителна селскостопанска зона на един важен минен басейн в Родопите.

Авторите правят въз основа на обстойна преценка на фактическия материал няколко препоръки за съществено подобряване на снабдяването с определени селскостопански продукти на един от най-откъснатите и най-слабо проучени краища на България, чието население бързо нараства.

Едновременно с конкретно-приложния характер на тази статия тя щеше да придобие по-голяма прегледност, ако авторите бяха включили няколко икономгеографски карти и диаграми.

Деветата и последната статия е икономгеографска от Н. Мишев на тема „Веленски микрорайон“, стр. 201—228, с 1 скица.

В това твърде интересно регионално икономгеографско изследване са проследени природните, демографските и стопанските условия, които благоприятствуват развитието на редица селскостопански и промишлени отрасли. Авторът набелязва след проследяване на редица статистически сведения и лична анкета проблемите за бъдещото стопанско развитие на този микрорайон с много пръснати колибарски селища.

По-добри щяха да бъдат научните резултати, ако авторът беше обръщал по-голямо внимание на тенденциите на групиране на пръснатите селища чрез структурно-икономически, градоустройствени и битови изменения в проучвания микрорайон.

М. Гловня